

לחזרת בנועם

דרכי עבודת ה' בניעמות - מבית מדרשם של רבותינו הקדושים בעל 'נועם אלימלך' מליזענסק ותלמידו ה'חזוה' מלובלין ז"ע, בתוספת ביאור מתוך ספרי תלמידיהם.

בנועם ה' - עבודת התשובה (ב)

עיקר התשובה להיות נכסף לנועם ה'

"העצה הנכונה [לתשובה שלימה], שבעת אשר יהיה לבדו בלי חברת האדם בביתו או בחוץ, ישפוך שיחו לפני ה', ויתן כמים לבו ולפרוט חטאיו ולהתוודות עליהם ולבקש מלפניו יתברך שיפתח לו פתחי התשובה ויורהו נעם דרכיה, גם בשכבו על משכבו בלילות, זאת תהיה שיחתו בינו לבין בוראו ממקור לבבו. ואם כה יעשה ימים על ימים בכל עת ובכל שעה, גם בעת אשר יתהלך בחוץ לעסוק עסקיו, אזי יבטח כי יפתחו לו שערי תשובה..."

כי עיקר התשובה בלב היא תלויה, להיות תמיד תוהא על הראשונות... העוונות המה מסכים מבדילים בינינו לבין אלקינו, ואין יכולת קודם התשובה להיות נכסף בכל לב לדבק באור עליון... וצריך האדם השב למשוך עצמו בכל עוז, לשבר דבר המבדיל, למען יהיה נכסף לנועם ה'...

זאת העצה [שלא לענות נפש כלל, ומוטב] להשים כל אחד מגמת פניו אל התשובה העיקרית, והוא שילמדו ויתפללו בדחילו ורחימו, וכמו שנתבאר בגמרא (ראה ויק"ר כה א) שאדם השב אם היה רגיל ללמוד דף אחד - ילמוד שני דפים, והדבר ברור לכל בעלי ענוים שאין הכוונה שזו תחשב לתשובה מה שלומד דף יותר, אמנם כונתם על פנימיות הלימוד, ומהותו הוא, שקודם שילמדו - ישוב בתשובה בכל עוז...

וצריך האדם לדבק עצמו בעת התורה והתפילה בנועם אור השם יתברך, עד שאחר התורה והתפילה יהיה לו כוסף וכלות נפש, ויונעם לנפשו להשאר דבוק באור העליון, וחפצו ותשוקתו למסור את נפשו [ביד אהויו] לחסות בצל ה' ולחזות בנועם ה'. ובאם יראה שעדיין אינו בערך זה, כי עוונותיו מבדילין בינו לבין אלקיו, יראה לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, וזהו התשובה האמיתית.

וזהו 'שובה ישראל עד ה' אלקיך' - שתראה לשוב כל כך עד שתסיר מסך המבדיל בינך לבינו ותדבק בנועם ה', כי כשלת בעונך - והוא מבדיל ועומד נגדך להפסיק בינך לבין המקום ברוך הוא. ואחר כך מורה הכתוב: במה נוכל להסיר מסך המבדיל, ואמר 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה' - פירוש, שתקח לך דברי תורה ותפילה, ועל ידי זה תוכל לשוב לה' להדבק בו. 'אמרו אלי' - פירוש, כמו (דברים כו, יז) 'את ה' האמרת היום', פירוש שתראה להדבק אליו בגודל אהבה ותשוקה בעת התורה והתפילה, ובאם תעשה כן - הכתוב מבשרך כי 'כל תשא עון' - פירוש, שישא ה' עונך ויסלח לך."

(מאור ושמש הפטרת שבת שובה)

התשובה על שורש החטא - תאוות הלב !!!

דהנה שורש הכל הצריך תשובה [שורש החטא שצריך לשוב עליו, וכגון], כשאדם רואה שאינו טוב כראוי, [אז] שאינו יכול להתפלל כראוי כל התפלה מראש עד סוף, ולפעמים מדבר דברים בטלים ויש לו [תאוות אחרות, ו] צריך לשוב [עליהם], והתשובה טוב הוא להיות על [שורש הענין, וזהו] שהוא מתאוה לתאוות אחרות או לכבוד או לממון. [כאן מסייג רבינו את כוונתו ומבהיר:] ודאי לבקש מהשם יתברך [שיהיה לו עושר וכבוד] הוא טוב על כל מה שצריך [ואין בכך פגם], וכן לבקש מצדיקים להתפלל עליו [שיהיה לו כ"ל], זה הוא טוב, כי בזכרו [שכל השפעתו בא לו מעם] ה' [ובזכות הצדיקים] אינו עושה עולה [בשפע שהוא מקבל מה'].

וא"כ התשובה ראוי להיות רק [שיתאוה האדם להיות בבחינת] משפיע לפעול רצונו יתברך, והיא על אהבה [לסור מאהבות זרות, ולאהוב את ה'], וזה כולל הכל [כל הנהגותיו של האדם שצריך לתקן], כי אז אין צריך לשוב על כל הנהגות [פריטיות] שצריך לשוב, כי זה כולל הכל... להיות רק משפיע תענוג בכל לו יתברך...

כמו בראש השנה מחדשים לפסוק פרנסה, וכן בנים וכן חיים, הן לנפש והן לגוף, גם במי שחוזר בתשובה כן כנ"ל - יש לו כח לפעול התחדשות לטובה [כל השנה] כמו שנה חדשה, וכן נמי תועלת להשגה לחדש בתורה ע"י התשובה הוא בינה... וזה צריך להיות בלא גאווה בהנעה, שלא להיות בעל מום היא גאווה...

(דברי אמת פר' החודש וראה שם בהרחבה).

איך 'לא נשוב לזה החטא לעולם'?

מסופר על הרה"ק רבי ייבי מאוסטראה ז"ע שהיה אוסף כספי צדקה ביום השוק, פעם אחת היה נצרך לסכום כסף גדול עבור צרכי צדקה, ולקראת סוף היום ראה שעדיין חסר לו סכום רב, פתאום ניגש אליו יהודי אחד שפתח את ידו ונתן לו די מחסורו בהרחבה.

מרום התרגשות בירכו רבי ייבי: הידיים שלך שנתנו צדקה לא יוכלו לעשות דבר כנגד רצון ה', הרגליים שהלכו למצוה לא יוכלו ללכת לדבר עבירה, העינים לא יראו רע וכו' וכו', ברכת צדיק התקיימה, ובכל פעם שהיהודי רצה לעשות עבירה תקפוהו יסורים עזים ולא היה יכול לעבור על רצון קונו - שאל על כך הרה"ק מהר"ד מבעלזא ז"ע, מדוע לא בירכו שהלב לא ירצה לעשות עבירה, ואז היה פטור מלמנות את כל האיברים, והשיב, כי רבי ייבי היה במדרגה נעלה כזאת שלא חשב לרגע שיש יהודי הרוצה בלבו לעשות הרע.

אנו נמצאים בעיצומם של עשרת ימי תשובה, כעת הזמן לקיים את דברי הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב): "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד... ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם".

כל שנה כשאנו מתבוננים בדברי רמב"ם אלה מתגנב בליבנו הרהורי הספיקות והייאוש, הרי יודעים אנו איך עבר עלינו השנים הקודמות, אחרי מאות הרהורי תשובה ועשרות קבלות נחרצות עדיין לא זכינו שיתקיים "שלא ישוב לזה החטא לעולם", הלוואי וגם אנו היינו זוכים לקבל את ברכת רבי ייבי...

אך האמת אף שהברכה הזאת חשובה ביותר, אך כל עוד לא פעלנו בלבנו לשנות את שורש האהבה והתשוקה שלנו, לא עשינו כלום, כי "שורש הכל הצריך תשובה... על שהוא מתאוה לתאוות אחרות או לכבוד או לממון", אכן מכיון ש"בעל תשובה צריך להתנהג בגבורה גדולה נגד יצר הרע שנתגבר עליו" (ראה דברי אמת שם), אין הענין פשוט כלל וכלל ועלינו להתבונן בספרים הק' איך יכולים להשיג תשובה שלימה.

הבהרת המערכת: מאמרי רבותינו הק' מובאים בקיצור ובחיסור, והם רק כמראה מקום - להבנת דבריהם בשלימות יש לעיין במקורות. נא לא לקרוא בעת התפילה וקריאת התורה

לעילוי נשמת זקני משרידי דור הישן
הרב החסיד ר' ישי בן גה"צ ר' מרדכי
גרינפעלד ז"ל
נלב"ט תשרי ערב יום הקדוש תש"פ

הגליון יו"ל ע"י מכון המאיר לארץ
הצטרפות להערות ולתרומות פנה למכון
M0533188564@GMAIL.COM

הפצת תורת רבותינו הק' יהיו לך למליץ יושר ביום הדין

נדבת הרה"ר נחמן קליין הי"ו
לזכותו ולהצלחתו - לגמר חתימה טובה
ולע"נ זקנתו מרת ביילא רחל ב"ר ישראל עוזר ע"ה

גם מי שמכור לרע אל יתיאש מתשובה!

הדבר הראשון שצריך לדעת היא ששערי תשובה פתוחים תמיד, וגם מי שכבר ניסה לשוב מאות פעמים, ישמח בתשובתו, וכפי שהעריף עלינו רבינו בעל נועם אלימלך טללי נוחם ועידוד בכמה מקומות (פר' בהר ד"ה וכי ימכור): "אם יתמכר אדם את מעשיו חלילה מאביו שבשמים לעבור על מצותיו ותורתיו הקדושה... אף על פי כן אל יתיאש מלחזור בתשובה ויכול עדיין לגאול נפשו בתשובה ומעשים טובים, אפילו אם עבר ושנה והרבה לעשות הרע בעיני ד' כל ימי חייו, אף על פי כן שערי תשובה לא ננעלו".

ואפילו "שחזר בתשובה כמה פעמים וחזר לקלולו... אל יתיאש עצמו חס וחלילה לומר למה זה הבל איגע, אלא... חל עליו חיוב התשובה... אפילו כמה פעמים" (ליקוטי שושנה ד"ה בבבא מציעא דף ל). ו"צריך האדם שלא יתעצב מחמת גודל הכנעה... לכן הזהירה תורה עליו שיראה להיות תמיד בשמחה... ואם יאמר האדם ואיך אוכל לשמוח כיון שהרבתי לפשוט... אף על פי כן יראה לעשות תשובה בשמחה ויתחזק עצמו לאמר הרי אני כאלו נולדתי היום הזה ולא אשוב עוד לכסלה" (פר' במדבר ד"ה א"י וידבר).

איך לא נופלים אחר התשובה?

והנה "אם בא הרהור תשובה לאדם העצה היא להיות ירא שמים ולשמוע ולקבל מצדיקים" (דברי אמת פר' ואתחנן). על כן נבוא נא להתבונן בספרן של צדיקים ולעיין בדרכי התשובה, הנה מבואר ש"בעל תשובה יכול תמיד להשיג כל המדרגות בפעם אחת" (ראה דברי אמת פר' החודש). "ואמנם הגם שיכול להיות להאדם נשיאות נפשו לה' בפעם אחת עד מדרגה העליונה על ידי החרטה והתשובה שבלב באמת, עם כל זה אי אפשר להתקיים כך לעולם, והוא נופל ממדרגה זו מחמת שעדיין לא עשה תשובה גמורה, ועדיין אינו נקי מהעבירות שבידו מקודם". (אוהב ישראל פר' יתרו ד"ה אנכי).

ואמנם הירידה אחר התשובה הוא חלק מתהליך התשובה, וכמבואר בנועם אלימלך (פר' חקת ד"ה א"י ויקח): "בעשות האדם תשובה כהלכתו ומתקן את מעשיו אזי הוא טהור מחטאים, ואחר כך כשיעלה אדם בקדושה יתירה, אז הקדוש ברוך הוא מתרחק ממנו כנ"ל כדי שיתאמץ יותר בקדושתו, ואז נראה לו לאדם שהוא חלילה טמא בעונות וחטאים, ועל ידי זה הוא מתחזק מאוד בקדושה רבה בכל פעם...".

ותשובה ותפילה...

"ויתפלל להשי"ת שיעזרהו לעשות תשובה שלימה ושלא ימות בלא תשובה ויכלול את עצמו בתוך שאר בעלי תשובה, שיעזרו שיעשה תשובה שלימה, ויתפלל על מחילת עונותיו בכלל מחילת עונות בני ישראל".

"והנה ידוע שמקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולין לעמוד, ופרשנו גם מענין תפלה כי נקרא מרי דרגלאין, כי הבעל תשובה יכול לפעול יותר בתפלה כיון שיש לו לב נשבר ולא יתגאה. ע"ז זה נותן לו הקב"ה שאלתו אפילו לנסים ונפלאות כי לא יתגאה ע"ז... וכן נמי שיכול להמשיך ממזל בני חיי ומזוני, כי משיג ה'אין' יותר מצדיק מעיקרא ו'אין מזל לישראל'". (דברי אמת פר' שקלים ד"ה במשנה בא' בדרך)

"מדרך בני אדם ברוב הימים אשר יגיעו ויתעורר לבנם בקרבם ויהרהרו בתשובה ויתחרטו על מעשיהם ורוצים להמית היצר הרע, ויש שאינו משכיל לעשות תשובה כהוגן ולתקן העיקר - הם המזדות רעות, ולטהר מחשבותיו שיתפלל בלי מחשבות זרות, רק אחר שיהרהר בתשובה אמר יאמר בלבו שבוה הוא מתוקן כראוי, ומרפא עצמו מן התורה ומן התפילה שהיא עיקר עבודה שהיא בלב זו תפילה... רק ביום כנופיא ותענית שאומרים סליחות אז זועקים ובוכים, אבל בשאר הימים אין מתאמצים כלל בתפילה ואין זו תשובה נכונה, אף על פי כן השם יתברך ברוב רחמי וחסדיו מקבל צעקתם כאלו הם מתפללים ככוונה שלימה".

(נועם אלימלך פר' שמות ד"ה ויהי בימים)

לימוד התורה בהכנעה

ומהי העצה שיוכל להחזיק בתשובה כל ימיו: "צריך הבעל תשובה להתאמץ ולהתחזק בהתורה הקדושה... וצריך האדם להיות מוכנע עם התורה שלומד ומקיים שלא יתגאה בה חלילה" (שם). וכמו שמבאר במקום אחר (ריש פר' משפטים): שרמזה לנו התורה דרכי התשובה איך יתנהג האדם דבזמן שבית היה קיים היו הקרבנות מכפרים ועכשיו בעוונותינו הרבים שאין לנו מזבח, התורה הקדושה מכפרת על דרך שאמרו חז"ל (ויק"ר כה, א) הרגיל ללמוד דף אחד ילמוד ב' דפי'... [אבל] לא תעלה עם מעלות שתחשוב בדעתך שיש לך איזה מעלות.

וגם לא תלך מיד בהתחלתך במעלות ומדרגות צדיקים גמורים, רק מתחילה תרגיל את עצמך בהדרגה ממדרגה למדרגה בהכנעה גדולה". והוא "סימן תשובה הגונה שבא לאדם הכנעה על ידה... וכשבא הכנעה יכול להשיג בתורה כי חכמה מאין תמצא" (דברי אמת).

וגם מי "שיש לו כל מיני עתים לטובה ולרעה שלפעמים עושה מעשים טובים ולפעמים להיפך שנכשל חס וחלילה לפעמים בעבירה", אף שאסור לו ללמוד סודות עליונים במצב כזה, העצה היא ש"קודם לימוד התורה יתחרט ויתודה על

בעשרת ימי תשובה דרך כל אחד מישראל לחפור

יותר בעומק לבו לבוא ליראת שמים להנקודה באמת, וזה הוא מחמת שממציא השי"ת כביכול את עצמו אז בתוך לבם... וזה שנאמר 'שובה ישראל עד ה' אלקיך', פירוש כי 'אלקיך' נקרא אלקות שלך - החלק אלוך ממעל שבכל אחד מישראל...".

ובעשרת ימי תשובה מתגבר זה החלק בתוך לבו, ומתגלה מהעלמו ומעומקו, וזהו שאמר 'עד ה' אלקיך' - פירוש בעוד שה' אלקיך - שמתגלה בקרבך, להיות ניכר האלקות שבך, ולכן אנו קורין בשבת תשובה אז ההפטה 'שובה ישראל', ונקראים ימי תשובה, [כי בימים] האלה, האלקות שבישראל נתגלה". (זרע קודש פר' וילך)

עונותיו ו[אז] יהיה לימודו לרצון לפניו יתברך שמו" (נועם אלימלך פר' אחרי).

קבלת גדרים וסייגים

והנה לימוד התורה הקדושה בקדושה ובטהרה מזככת את הלבבות מכל רע, אמנם אם האדם ממשיך בדרכו הקודם בתאוות רעות ומיותרות, הוא יכול לסוג אחור, וכדאיאתא בספה"ק מאור ושמש (פר' כי תבוא ד"ה א"י והיה כי): "ושמעתי מהרב הקדוש האלקי האב"ד דק"ק נשחיו זצוק"ל, כי מפני זה יארע לבעלי תשובה שחוזרים לקלקולם אחר כך, מפני שאין נוהרין באכילתם לאכול בקדושה, ועל ידי כן הניצוצים המגולגלים בהמאכלים ההם מושכים אותם אחורנית".

ועל כן על האדם לקבל עצמו גדרים וסייגים להתנזר מתאוות העולם הזה, וכמבואר בזאת זכרון (ד"ה ע"פ שמרו ב'): "כי בעל תשובה צריך לעשות לו גדרים וסייגים יותר, ואין די בזה במה שיחזור לעשות טוב".

ואף שהובא בספה"ק בשם הרבי ר' אלימלך ז"ע (ראה מאור ושמש לשבת תשובה) שכיום אין להתענות יותר ממה שתקנו חז"ל, מ"מ על האדם להתקדש באכילתו, וכמבואר בנועם אלימלך (פר' נח): "הרוצה שיוותר לו השי"ת עונותיו וחטאיו... צריך לוותר את מעיו, דהיינו שלא למלאות כריסו באכילה ושתייה ותענוגי עולם הזה".

וראה בספר הק' דברי חיים (ריש פר' כי תצא): "בעל תשובה שכבר נכשל ונדבק בו העכירות והגשמיות... כל זמן שאינו נמאס התאוה בעיניו הוא סימן שעדן לא עשה תשובה כהוגן, דאם עושה תשובה כהוגן ויצא ממסאבותא והוא בקדושה, יכיר גודל שפלות ובזיון התאוות הגשמיות".

ומכל מקום "לא יפרוש את עצמו מן העולם מכל וכל, כי השי"ת לא יחפוץ בהמית את גופו... ולא תרחיק את עצמך מכל וכל מעניני גופך הצריכים בהכרח בטבע הבריאה, רק שתלך מ... ארציות אכילה ושתייה שלך... שעסקת בהם לצרכך למלאות תאותך... להשתמש עם כל הארציות הנ"ל באופן הנאות לעבודתו יתברך" (אגרא דכלה פר' לך). וכשאדם ילך בדרך הזה לשוב על השורש של החטא - הוא הרצון הרע שבלב, ויוסיף בלימוד התורה בהכנעה ויתנזר ממותרות, אז יוכל לזכות לתשובה שלימה בס"ד.

ונסיים בדברי חיזוק שמובא בליקוטי שושנה: "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד" (ברכות לד, ב), והוא לכאורה דבר זר שהצדיק דמעיקרא לא יהיה יכול לעמוד במחיצת אשר מעולם עבר ושנה ועשה תשובה, אלא מחמת שבעל תשובה קשה לו לפרוד מתאוות הגופניות על ידי שחומרו עב, ואף על פי כן הוא משבר עצמו בכל כחו את תאותו, ולכן שכרו הרבה מאוד".